

Cantatedienst zondag in de Nicolaaskerk

‘Liebster Gott, wenn werd ich sterben?’, BWV 8

Aanstaande zondag treedt de Bach Cantorij weer aan na een zomerreces van enkele maanden. Met cantate BWV 8 wordt opnieuw geput uit Bachs meest productieve cantatejaar 1724-25, het tweede seizoen van zijn verblijf als cantor van de Thomaskerk in Leipzig. Ook nu weer een zogenaamde koraalcantate, waarbij de begin- en slotregels van Caspar Neumanns hymne (circa 1690) in de beide hoekdelen zijn verwerkt. In de tussendelen verschijnen parafrasen van andere strofen uit die hymne, alsook verwijzingen naar de lezing uit het evangelie van Lucas 7: 11-17, de opwekking van de jongeling in Nain.

Cantate BWV 8

BWV 8 is bestemd voor de zestiende zondag na Trinitatis, het hoogfeest van de Heilige Drieëenheid dat valt op de eerste zondag na Pinksteren. In 1724 werd de eerste versie van cantate 8 uitgevoerd op 24 september. Kleine veranderingen zijn door Bach aangebracht voor heruitvoeringen in de periode 1736-1740 en vervolgens is de cantate nog eens flink onder handen genomen, de toonsoort van E naar D majeur herschreven ten behoeve van een nieuwe reeks uitvoeringen tussen 1744 en 1747.

Het werk is oorspronkelijk gezet voor vierstemmig koor, vier solo stemmen, strijkorkest en continuo, twee hobo's d'amore en fluit. En nu juist dat laatste instrument speelt een hoofdrol en is van doorslaggevende betekenis voor de vaak luchtige atmosfeer van deze cantate.

Alweer een koraalcantate?

Ja, alweer een koraalcantate, maar dan wel eentje van aparte klasse. De meeste koraalzettingen uit de tweede jaargang gaan terug op overbekende melodieën uit ook toen al lang vervlogen tijden, zoals wij die nu nog kennen uit de Lutherse traditie. De hymne van Neumann daarentegen was betrekkelijk nieuw en kennelijk al populair onder de kerkgangers. Bach gaat bijna als een impressionist avant la lettre met het melodisch materiaal aan de haal en verrast ons met een van schoonheid sprankelend toondicht.

Meteen al in het openingskoor is het raak. Om met Maarten 't Hart te spreken: “in het oeuvre van Bach is er weinig te vinden dat de liefelijkheid, de bezwerende betovering, de pure magie van het openingskoor evenaart.” Ook hij haalt de woorden van de 19de eeuwse Bachvorser Philipp Spitta aan: ‘een klankbeeld dat uit klokgelui en bloemengeur lijkt geweven, met de sfeer van een kerkhof in de lente’.

In het continuo klinkt het klokmotief in de diepte, de hoge strijkers herhalen dat in pizzicatonoten en gebroken akkoorden, de beide hobo's d'amore zweven daar melodieuze doorheen, maar boven (het) al heerst de fluit. Met alarmerende 16de nootjes, steeds 24 in getal. Precies het aantal keren dat de kerkbel in Leipzig sloeg om de dood van een gemeentelid rond te zingen.

In de navolgende aria voor tenor, continuo en hobo d'amore, weerklinkt het belmotief in de baspartij. Tenor en hobo d'amore vinden elkaar in een mild melancholisch duet vol

verlangen. Het door strijkorkest begeleid recitatief voor alt brengt de toehoorder weer even terug in realistische sferen. Maar dat duurt niet lang, want de hierop volgende aria voor bas en tweede hoofdrolspeler, de fluit, leidt de verlangende luisteraar via een uiterst vrolijke, dansante 12/8ste maatsoort, dezelfde van het openingskoor, weer binnen in een muzikaal lustoord waar het daarvoor ook al zo goed toeven was. Zijn wij al in het paradijs beland? Hoe dan ook, het is een heerlijk opwekkend en door Bach virtuoos bedacht kort werk voor fluit en bas, ja echt, in die volgorde.

Als vaker heeft de onschuldige stem van een jongenssopraan het laatste woord: *Was aber ist von mir zu erben, als meines Gottes Vattertreu? Die wird ja alle Morgen neu, und kann nicht sterben.*

Het slotkoraal lijkt in niets op de strenge en sobere afsluitingen van de koraalcantates uit Bachs tweede jaargang in Leipzig. In een heerlijk wandeltempo gaan we op pad. Het is natuurlijk de laatste gang. De sopranen wijzen de weg.

For whom the bell tolls...

Het is de titel van de wereldberoemde roman van Ernest Hemmingway (1940), een schokkend verslag van de ongekende brutaliteit van de Spaanse burgeroorlog. Hoofdthema is De Dood, het bewust zijn van de eigen mortaliteit. Subthema's enerzijds het verlies van de onschuld door oorlog en anderzijds de waarde en de waardeloosheid van het menselijk leven en de altijd tot moedeloosheid stemmende rechtvaardiging voor het doden van een ander mens. De titel van zijn roman ontleende Hemmingway aan een metafysische tekst van de Renaissancist John Donne (1572-1631), in wiens tijd de omgang met de dood een dagelijkse was. Net als in de tijd van Bach overigens. Hier geen angstaanjagend schrikbeeld, maar eerder een verlossing uit het aards tranendal, alles in het perspectief van een vreugdevol, vredig eeuwig leven. Daar ligt de eindbestemming. In zijn Meditation XVII schuilt de kern van het verhaal: *nunc lento sonitu dicunt, morieris* ofwel Welnu, dit klokje dat nu zachtjes voor een ander luidt, zegt tegen mij "Jij moet sterven".

Kortom, dit klokje klingelt voor ons allemaal.

Liebster Gott, wenn werd ich sterben?

De Bach Cantorij Baarn voert cantate BWV 8 aanstaande zondag om 19.30 uur uit tijdens de interkerkelijke dienst in de Nicolaaskerk. Voorganger is diaken J.A.M. Nieuwenhuis.

Onder de vocale solisten ziet de cantorij vertrouwde gezichten. Josie Ryan, sopraan, Saskia Kruysse, alt, Gerben Houba, tenor en Bas Kuijlenburg, bas.

Drie blazers uit het orkest verdienen hier een vermelding: de hoboïsten Henk Knöps en Eva Elgeti en fluitist Dieks Visser.

Solisten, koor en orkest staan onder leiding van Bas Ramselaar. Organist is Henk van Zonneveld.

Verzoeken dit vignet bij het artikel te plaatsen en –indien mogelijk- een foto van organist Henk van Zonneveld , Bas Ramselaar, Josie Ryan (zie andere bijlagen) of Bas Kuijlenburg, zie www.baskuijlenburg.nl